

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО
ІНВАЛІДІВ «ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ»**

**ОБДАРОВАНІ ДІТИ –
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ДЕРЖАВИ**

МАТЕРІАЛИ

**VII Міжнародної науково-практичної конференції
16–20 вересня 2014 року, м. Київ**

Київ – 2014

УДК 376-056.45

ББК 74.202.4

О13

О13 Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16–20 вересня 2014 року, м. Київ. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014 – 340 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників науково-практичної конференції «Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави», у яких розкриваються сучасні наукові підходи, теорії, концепції та технології з проблем діагностики, розвитку та підтримки обдарованої особистості в освітньому середовищі та соціумі.

Роботи учасників присвячені основним тематичним напрямкам конференції:

- ✓ сучасні наукові концепції і підходи до вивчення проблеми обдарованості особистості
- ✓ проблеми діагностики обдарованості особистості
- ✓ проектування і прогнозування розвитку обдарованості особистості
- ✓ супровід та підтримка розвитку обдарованої особистості та особливості формування в неї успішних життєвих стратегій
- ✓ моделювання і проектування розвиваючого середовища обдарованої особистості
- ✓ інноваційні проекти, програми, технології, методики розвитку і освіти
- ✓ обдарованих дітей і молоді
- ✓ проблеми виховання обдарованих дітей, стратегії сімейного виховання, взаємодії сім'ї та педагога як фактор розвитку успішної особистості
- ✓ підготовка фахівців для роботи з обдарованими дітьми та молоддю
- ✓ розвиток інтелектуальних здібностей у дітей з обмеженнями життєдіяльності

Видання рекомендовано для науковців, керівників та представників навчальних закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти, психологів, соціологів та інших фахівців.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 376-056.45

ББК 74.202.4

©Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ.....	6
Рибалка В. В. Розвиток інтелектуально обдарованих учнів у відповідних соціально-генеративних та особистісно-професійних умовах.....	6
Киричук В. О., Неділько В. П., Руденко С. А. Вади особистісного розвитку дітей шкільного віку – як індикативна ознака функціонування загальноосвітнього навчального закладу.....	16
Корінна Л. В. Психологічний супровід та підтримка розвитку обдарованої особистості, формування у неї успішних життєвих стратегій.....	26
СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ І ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	32
Синякова В. Б. Механізми творчого мислення.....	32
Поліхун Н. І. Деякі технологічні та методичні аспекти дистанційної підтримки дослідницької діяльності учнів.....	35
Стьопул В. І. Хто має дар?! А дух?! (у пошуках обдарованості).....	43
Гоцуляк Ю. В. Механізм ідентифікації обдарованих дітей у системі середньої освіти: організаційний та правовий аспект.....	50
Киричук В. О., Прашко О. В. Вплив активності особистості на розвиток обдарованості.....	58
Устименко Е. С. Способности как основной ресурс развития личности ребенка с особыми потребностями.....	66
СЕКЦІЯ 2. ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ, ПРОЕКТУВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	74
Бельская Н. А. Особенности и характер эмоционально-ценностных ориентаций старшеклассников – членов Малой академии наук Украины.....	74
Торшилова Е. М. Психолого-педагогические основания выявления и развития общей и художественной одаренности детей и подростков в условиях дополнительного образования.....	83
Якимова І. О. Результати діагностики розвитку рефлексивного компоненту особистості інтелектуально обдарованих старшокласників.....	93
Ахмадуліна А. Р. Результати дослідження емоційного інтелекту обдарованих старшокласників у школах міста Києва.....	99
СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ РІШЕННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....	105
Синюк С. Г. Використання ІТ-технологій у дошкільному віці як засіб розвитку обдарованості особистості.....	105
Грицишина Т. І. Виховання естетичного ставлення дошкільників до навколишньої природи засобами краєзнавчо-туристської роботи в умовах педагогічної взаємодії.....	111

Волошина Л. М. Групи раннього розвитку – перший крок до розкриття обдарованості дитини	120
СЕКЦІЯ 4. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ І ОСВІТИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ	125
Слинькова Т. В. Інформаційно-комунікаційні технології як сучасний засіб навчання.....	125
Никитина О. А. Школьное математическое образование в США как пример моделирования развивающей среды.....	132
Веселка Ю. Б., Давидова М. О. Вплив взаємодії соціального середовища і педагогів на розвиток обдарованої особистості.....	136
Журавель Т. О., Зюзь В. В. Інноваційні підходи для комплексного впровадження профільності та розвитку обдарованості	145
Малішевська А. П., Хмелько В. В., Хмелько Н. М. Взаємодія сім'ї та соціального оточення як фактор розвитку успішної особистості	152
Шевчук С. І. Позашкільні навчальні заклади екологічного профілю та їх педагогічний потенціал щодо розвитку інтелектуальної обдарованості вихованців.....	159
Постова К. Г. Забезпечення психологічних умов розвитку дослідницьких здібностей обдарованих підлітків в навчально-виховному процесі	169
Педан Т. П. Виявлення сильних і слабких сторін дітей, формування комфортних класних колективів, індивідуальний підхід у навчанні.....	175
Журсунова Г. Т. Инновационные проекты развития и образования одаренных детей.....	185
Олійник С. С. Розвиток обдарованої особистості в умовах інноваційного освітнього простору	189
Устимчук О. Ю. Розвиток креативності учнів на уроках математики.....	193
Єжова О. В. Особливості виховання обдарованої дитини в сім'ї	200
Полякова Г. А. Організація та проведення літніх шкіл на базі вищого навчального закладу	205
Савенок Л. В. Особливості розвитку емоційної сфери обдарованих дітей молодшого шкільного віку в творчій діяльності.....	209
Шпак Л. Ф. Співпраця школи і сім'ї в розвитку творчого потенціалу обдарованої дитини.....	214
Демідов А. В. Роль розвитку інноватики для реалізації активного навчання обдарованої молоді на основі використання інформаційних технологій	219
Шульга В. М. Особливості сімейного виховання обдарованої дитини.....	226
Мазко М. В. Проблема взаємодії сім'ї та школи як визначального фактора розвитку обдарованої дитини.....	232

Овечкіна Л. Ф., Мельниченко О. І. Сприяння розвитку обдарованості в Україні..	238
Флярковська О. В. Виховання як трансфер самореалізації підлітка	249
СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ І МОЛОДДЮ	252
Цляхова М. В. Андрагогічні принципи формування креативної особистості.....	252
Смотрін В. О. Проектування формування готовності обдарованих старшокласників до вибору професії.....	259
Раєвська І. Ю. Вивчення особистісних і професійних якостей педагогів як важливої передумови для розвитку обдарованості учня	268
Ємець В. В. Готовність вчителя до роботи з обдарованими учнями	275
СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	281
Саранча І. Г., Очеретна А. Л. Соціально-педагогічна діяльність з розвитку інтелектуальних здібностей у дітей з інвалідністю в умовах реабілітаційних закладів	281
Купрас В. В. Супровід та підтримка розвитку обдарованої дитини з вадами зору в умовах навчально-реабілітаційного центру	288
Луцько К. В. Технології інтелектуального розвитку обдарованої дитини з особливими потребами в системі сучасної спеціальної освіти	295
Пінюгіна К. О. Особливості становлення особистості інтелектуально-обдарованої дитини з обмеженнями життєдіяльності	302
Вознюк Л. М. Особливості та передумови формування графо-моторних навичок у дошкільників з ДЦП	308
Бажмін В. Б. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в реабілітаційному процесі дітей з особливими освітніми потребами	315
Заплатинська А. Б. Впровадження сенсорно-інтегративної терапії, як попередження виникнення порушень розвитку у дітей	319
Подпружникова О. П., Романцева О. В. Учебно-реабилитационные центры как фактор развития творческих и интеллектуальных способностей у детей с ограниченными жизненными возможностями	325
Заботкіна А. І. Реалізація комплексних реабілітаційних програм для дітей-інвалідів	331
Аврунін О. Г., Подпружніков П. М., Зибіна К. В., Маренич Н. М. Основні принципи побудови інформаційно-аналітичної системи для роботи зі студентами з особливими освітніми потребами.....	336

Луцько К. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інститут корекційної педагогіки та психології
м. Київ
kateryna_lutsko@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключевые слова: сенсорное развитие, внутренняя речь, акустические и артикуляционные образы, фонемы, слогоритмическая структура, аффиксы, устная и письменная речь, словесно-логическое мышление.

In the article the questions of improvement of forming and development of broadcasting are examined for the children of midchildhood with violations of physical function. Educated efficiency of support on the складоритмічну structure of meaningful units of broadcasting, eventual affixes, at perception and mastering of vocal material, development of the verbal and writing broadcasting, development of verbally-logical thought.

Keywords: acoustic and артикуляційні offenses, phonemes, складоритмічна structure, affixes, verbal and writing broadcasting, verbally-logical thought.

У системі вітчизняної спеціальної освіти окреслено тенденції переосмислення теоретичних засад дефектології як науки та практичної реалізації її провідних ідей (В. М. Синьов, М. К. Шеремет, А. Г. Шевцов, В. І. Бондар, Є. П. Синьва, Т. В. Сак, В. В. Тарасун, Л. І. Фомічова, С. Ю. Конопляста, Д. І. Шульженко та інші). Одним із напрямків сучасних досліджень є максимальне наближення інтелектуального розвитку дитини з особливими потребами до фізіологічних, вікових та інтелектуальних стандартів.

Відлік часу інтелектуального розвитку починається з періоду новонародженості, з формування перших уявлень про світ через його сенсорне сприймання та сенсорний розвиток дитини. Адже «пробитись» обдарованості потрібно, насамперед, через максимально можливе подолання наслідків порушеної системи чи функції, активізацію розвитку компенсаторно-корекційних механізмів, орієнтованих не лише на спільноту дітей з подібними проблемами, але і на конкретну особистість, передбачаючи заміщення, активізацію функціонування складових психічного, в тому числі й інтелектуального, розвитку дитини. Знаходження «обхідних шляхів» (за Л.С.Виготським) подолання впливу порушених систем та функцій і є

важливою передумовою плекання обдарованої дитини в системі спеціальної освіти.

Відомо, що за критерієм «ступінь сформованості обдарованості» виділяють актуальну (в тому числі й талант) і потенційну обдарованість. Саме потенційна обдарованість здатна реалізуватись за умови ефективного технологічного забезпечення навчально-виховного процесу, орієнтованого на можливості конкретної дитини. Це стосується дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату, сенсорної сфери (зору, слуху), мовлення тощо. Підвалини розробки компенсаторно-корекційного змісту спеціальної педагогіки, серед інших складових, містять такі: 1. розвиток сенсорного сприймання; 2. розвиток сенсорної пам'яті, які задіюють і активізують потенціали особистісного розвитку дитини, зокрема емоційного. Їх мисленнєвих процесів (наочно-образного, наочно-дійового, словесно-логічного мислення), пам'яті та формування, розвиток внутрішнього мовлення.

В системі розвитку сприймання у дітей з особливими потребами увага концентрується на слуховому, зоровому та тактильному сприйманні, як особливо значимих в компенсаторно-корекційних технологіях. З названими видами сприймання доцільно пов'язати розвиток сенсорної пам'яті – слухової, зорової і тактильної, як могутніх факторів психічного (в тому числі й інтелектуального) розвитку. У свою чергу розвиток сенсорної пам'яті підкріплює результати сенсорного сприймання, переводить його у площину глибинних компенсаторно-корекційних механізмів розвитку особистості. Е.Сеген визначив порядок, якого необхідно дотримуватись при сприйманні відчуттів, який є актуальним і досі:

- 1) дотик, за допомогою якого дитина знайомиться з предметами;
- 2) зір, за допомогою якого відбувається сприймання оточуючих предметів з усіх сторін;

3) слух-відчуття, що розвивається пізніше, відчуття інтелектуальне, яке майже завжди пасивне, дитина отримує зовнішній стимул, але не шукає його.

Як тактильне і зорове сприймання, так і тактильну й зорову пам'ять в спеціальній педагогіці доцільно розглядати у двох різновидах, які саме у своєму диференційованому вигляді мають принципово важливе значення для адекватної організації навчально-виховного процесу, розробки компенсаторно-корекційних напрямків корекційної педагогіки:

1. тактильне сприймання і обстеження предметів з метою їх пізнання, формування уявлень про навколишній світ, його аналіз в досягненні мети.

мікропростору та в подальшому перенесення аналітичних умінь та навичок на сприймання макропростору;

2. тактильно-вібраційне сприймання мовлення з використанням спеціальних технічних засобів, які, насамперед, забезпечують дитині можливість активізації готовності до сприймання та обробки артикуляційних звукових (акустичних) сигналів. Крім того, тактильно-вібраційні сигнали дають дитині уявлення про складоритм – кількість складів, місце вголосеного складу у окремому слові, у ритмомелодиці словосполучення, образи та мовленнєвого потоку в цілому.

Зорове сприймання забезпечує дитині можливість:

1. сприймати предмети (об'єкти) навколишнього світу, що є природним для реалізації зорової функції;

2. сприймати артикуляційні образи мовлення звуків, слів, словосполучень, фраз, удосконалювати ці уміння й навички, як важливий засіб активізації розвитку зовнішнього і внутрішнього мовлення, механізмів прогнозування мовленнєвого матеріалу, що є ключовим чинником пошвидшення опрацювання змісту усного й писемного тексту.

Слухове сприймання є природним каналом сприймання звуків (шумів) навколишнього середовища, які несуть важливу інформацію про простір, час, предмети (об'єкти), їх характеристики, та сприймання мовлення як інших людей, так і власного (зауважимо, що значення сприймання саме власного мовлення в корекційній педагогіці недооцінюється). Розвиток слухового сприймання у дітей з фізичними порушеннями доцільно розглядати як важливе джерело гармонізації світу, стосунків з іншими людьми, розвитку особистості та її успішної соціалізації.

Раціональне використання слуху, зору, тактильних та тактильно-вібраційних відчуттів дозволяє покращити сенсорну основу розвитку психічних процесів, сприяє розширенню можливостей отримання інформації про довкілля з його звуковим наповненням та розмаїттям.

Навчання адекватного сприймання, за П'яже, є умовою для утворення семіотичних, знакових функцій. Так як у дитини, яка погано чує, бачить, має інші порушення, можуть виникати (або виникають) негативні наслідки у формуванні когнітивної схеми вже на сенсомоторній фазі розвитку особистості. Оскільки утворення розумової (інтелектуальної) схеми відбуваються на сенсомоторній фазі, то дитина в перші два роки життя розглядається як особливо вразлива в становленні тих функцій, які знаходяться у витоків її мовленнєвого та інтелектуального розвитку.

Порушення функції сприймання призводить до уповільненості розвитку здатності до наслідування мовлення та оволодіння ним.

Рука освоює певну «стратегію і тактику» характерних для рухів, за допомогою яких здійснюється послідовне охоплення предмета, виділення його характерних ознак. Тому стосовно формування тактильного обстеження предмета спрацьовує та ж схема, закономірність, яка характерна для освоєння інших психічних процесів: від розгорнутого мовлення до згорнутого (внутрішнього), від детального зорового обстеження до швидкого зорового споглядання та розуміння сутності предмета, його характеру, призначення тощо. Шлях від деталізації до згорнутості процесів сприймання, аналізу при формуванні особистості дитини з використанням збережених аналізаторів, їх функціонального використання, проектується на розвиток внутрішнього мовлення, на формування шляхів пізнання довкілля дитиною з особливими потребами, на оволодіння механізмами та технологіями пізнання, на власну позитивну самооцінку, на засвоєння соціального досвіду, розвиток спостережливості тощо.

Особливе місце при забезпеченні умов розвитку потенційної обдарованості займає формування тактильних відчуттів, їх використання у пізнанні навколишнього, у організації зорового сприймання предметів при їх тактильному обстеженні, у запам'ятанні слів в процесі обстеження та пізнанні предметів, їх деталей, у формуванні аналітичного й синтетичного сприймання і мислення. Розвиток тактильного сприймання, використання тактильних відчуттів, як сигналів для називання предметів та їх деталей, трактується як засіб формування пізнавальної активності, ініціативності у з'ясуванні та запам'ятанні словесних позначень предметів, деталей. Дослідження предметів неминуче призводить дитину до потреби ставити запитання стосовно призначення предмета, його деталей. Таким чином, пізнання предметів довкілля з опорою на тактильне (тактильно-зорове, тактильно-зоро-слухове) сприймання є засобом формування у дитини пізнавальної активності, реалізації пізнавальних інтересів. А в результаті – виховання активних «чомучок».

Загальновідомо, що діти з особливими потребами значно рідше ставлять свої запитання пізнавального характеру, ніж їх здорові ровесники. У діалозі переважають їх відповіді на поставлені запитання. Формування пізнавальної діяльності дитини, виховання її як дослідника дозволяє їй у своєму розвитку наблизитись до здорової дитини.

У зв'язку з тактильним сприйманням та розвитком слухового й тактильного сприймання дитина удосконалює, організовує своє зорове

сприймання предметів мікропростору, близького довкілля, переносячи отримані навички на макропростір, на оточення, до якого не можна доторкнутись рукою.

Пізнання на сенсорному рівні багатовимірних характеристик предмета (на основі динамічних дотикових відчуттів при обстеженні предмета; динамічних дотикових, поєднаних із зоровим сприйманням; відчуття смаку, запаху тощо), забезпечує дитині можливість не лише створити чуттєві уявлення про конкретний предмет, але й сприяє ефективному оволодінню мовленням, запам'ятання слів, які позначають даний предмет, його якості та характеристики. Поступове тактильне обстеження предмета, його деталей розвиває аналітико-синтетичне сприймання та логічне мислення.

Через шкірний аналізатор дитина здатна відчувати та сприймати тактильно-вібраційні сигнали, які за своєю природою є акустичними і надходять від спеціального технічного пристрою типу «Поліфонатор». За допомогою вібраційних відчуттів дитина вчиться розпізнавати складоритм слів, словосполучень, фраз, місце голосних звуків у слові, розвивати слухову пам'ять, активізувати увагу, проявляти так звану «зустрічну активність» при сприйманні усного мовлення.

Важливою складовою дошкільного виховання та навчання є активізація формування у дитини внутрішнього мовлення.

Як відомо, внутрішнє мовлення забезпечує дитині можливість спілкування, формулювання висловлювань в усній чи писемній формі, планування схеми дій, перед тим, як реалізувати їх практично. (Максименко С.Д.) При розвитку потенційної обдарованості у дитини з особливими потребами необхідно компенсаторно-корекційні дії спрямовувати таким чином, щоб забезпечувати формування у неї внутрішнього мовлення. В нормі внутрішнє мовлення з'являється у дитини внаслідок функціонування зовнішнього мовлення. Проте через об'єктивні труднощі при оволодінні зовнішнім мовленням дитиною з особливими потребами цей шлях може розтягнутись у часі. І як наслідок, можлива втрата певних шансів позитивного впливу на розвиток у такої дитини потенційної обдарованості. Тому у даній ситуації доцільно визначити і реалізувати інші можливості дитини з фізичними та мовленнєвими порушеннями, абсолютно доступними їй. А саме забезпечити розвиток інших психічних процесів, таких як: сприймання, абстрактне домовленнєве логічне мислення, що ґрунтується на чуттєвих образах, уяві, образній пам'яті тощо. Це по-перше, а по-друге, що не менш важливо, створити умови оволодіння механізмами опанування відповідних технологій освоєння доступних інтелектуальних операцій через предметно-

практичну діяльність, гру та достатню тренувальну базу. Такий підхід дозволяє забезпечити дитині підґрунтя для розуміння мовлення, реалізації його плануючої та інших функцій, для розвитку словесно-логічного мислення, інших важливих психічних процесів, які обслуговує мовлення. Зокрема, на основі предметно-практичної діяльності дітей, формується здатність наслідування дій дорослих, відображення, відтворення, оволодіння варіативністю наступних дій стосовно початкової тощо. Здатності до планування сприяє і виконання домовленневих вправ на визначення послідовностей 2-3 дій: відтворення дій педагога, іншої дитини, викладання 2-3, а в 3-4 роки 2-4 фігур в орнаменті, розкладання фотографій дітей, на яких зображена послідовність їх діяльності тощо.

Важливим чинником формування внутрішнього мовлення є оволодіння дитиною егоцентричним мовленням, яке може контролювати дорослий. Оскільки дитина проявляє мовленнєву активність у розмові сама з собою. Як правило, дана важлива функція значно відстає у дітей з фізичними та мовленнєвими порушеннями. Це з одного боку, з іншого, вона залишається поза цілеспрямованою увагою дорослих, хоч технологічно її розвиток може бути забезпечений.

Доцільно звернути увагу на активізацію формування мовлення, насамперед, на подолання артикуляційних труднощів в процесі мовленнєвої діяльності. Адже відомо, що новий звук включається дитиною в свою фонологічну систему лише тоді, коли дозріють артикуляційні можливості його реалізації (Гвоздев А.Н., 1948, Бельтюков В.И., 1979).

Артикуляційна моторика забезпечує дитині засвоєння мовлення, його запам'ятання та переведення у внутрішнє мовлення: спочатку дитина відстрочено відтворює сприйняте мовлення, потім говорить спряжено з мовцем, наслідуючи його артикуляцію, а далі відтворює лише ті фрагменти мовлення (склади, слова, словосполучення), які викликають утруднення в їх розумінні. Лише опанування всіх названих етапів дозволяє дитині свідомо і швидко сприймати, аналізувати і розуміти усне мовлення.

Дана методика є характерною для роботи з дітьми, що мають порушення слухової функції, проте вона є надзвичайно ефективною й у роботі з іншими категоріями дітей з фізичними та мовленнєвими порушеннями.

У ранньому віці дитина оволодіває і звуковою стороною мовлення, говорінням. Спочатку дитина уловлює загальну ритміко-мелодійну структуру слова або фрази, а в кінці 2-го, на 3-му році життя формується правильна вимова звуків. З цих міркувань і з того, що звукова (мовленнєва) пам'ять дитини з особливими потребами повинна спиратись на якісь певні підвалини.

за щось «чіплятись», на щось накладатись, ми і приділяємо формуванню відчуття складоритму домінуючої ролі в процесі формування та розвитку мовлення. Надзвичайно важливо, щоб мовлення дорослих було чітким, дещо уповільненим на початкових періодах його формування у дітей з фізичними та мовленнєвими вадами. Рифмотворчість, як зазначають фахівці з формування мовлення у здорових дітей, є надзвичайно раціональною системою вправлянь з фонетики. У дітей поступово формується мовлення, збагачується словник, який вводиться відразу у словосполучення та речення (спочатку двослівні, а далі поширені). Від назв предметів до назв дій, ознак предметів, до засвоєння просторових та часових уявлень та їх словесних позначень. Практичне оволодіння реченням, уявленнями про простір, час та їх словесними відповідниками уможлиблюють читання та розуміння тексту, забезпечене відповідними вміннями та навичками: глобальним сприйманням певної кількості слів, читання відкритих складів, поскладове читання слів та їх миттєве відтворення в цілому, читання речень або їх частин та їх відтворення в цілому.

За допомогою внутрішнього мовлення відбувається логічна переробка сенсорної інформації, яка сприймається, її усвідомлення та розуміння в певній системі понять. Таким чином, внутрішнє мовлення є універсальним механізмом розумової діяльності та свідомості людини.

Логіко-граматична структура внутрішнього мовлення може бути різною, залежно від змісту розумової діяльності та ситуації, що її породжує. Зазвичай у процесі мислення людина оперує наочними образами, схемами, семантичними комплексами, що складаються із фрагментів слів. Вони у внутрішньому мовленні позначаються першими звуками слова або одним приголосним. Ці теоретичні положення та експериментальні дослідження лише підкріплюють необхідність втілення в життя, засобів активізації полісенсорного розвитку дитини з особливими потребами, задіяння її сенсомоторної фази, яка обумовлює утворення розумової (інтелектуальної) сфери, починаючи з перших років життя, а отже ранньої компенсації наслідків впливу порушеної функції та забезпеченні підґрунтя реалізації потенційної обдарованості дитини з фізичними та мовленнєвими порушеннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максименко С.Д. Общая психология. М.: Рефл-бук, Ваклер, 1999.
2. Клименко В.В. Как воспитать вундеркинда. - Харьков, Фолио, 1996.
3. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. - М.: Наука, 1982.
4. Бондарко Л.В. Модель восприятия речи человеком. С.: Наука, 1968.
5. Падучева Е.В. О семантике синтаксиса/материалы к трансформационной грамматике русского языка. - М.: Наука, 1974. - 12с.